

VU Research Portal

Werk doet delinquentie afnemen

van der Geest, V.R.

published in
Justitiële Verkenningen
2011

document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)
van der Geest, V. R. (2011). Werk doet delinquentie afnemen. *Justitiële Verkenningen*, 2011, 30-42. [5].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:
vuresearchportal.ub@vu.nl

Werk doet delinquentie afnemen

V. van der Geest*

In reclasseringsjargon worden de drie voorwaarden voor succesvolle resocialisatie ook wel aangeduid als *de drie w's*, verwijzend naar werk, wijf en woning. Vooral werk wordt vaak gezien als een mogelijke oplossing voor problemen met criminaliteit. Het re-integreren van ex-gedetineerden op de arbeidsmarkt is dan ook een belangrijk onderdeel in de resocialisatie. Hoewel wetenschappelijk onderzoek de relatie tussen werk en criminaliteit empirisch ondersteunt, zijn de onderliggende mechanismen lang niet altijd duidelijk. Zijn sommige personen beter in staat om te profiteren van werk dan andere? Is het effect van tijdelijke banen hetzelfde als het effect van vaste banen met meer perspectief? En omgedraaid, in hoeverre schaadt criminaliteit iemands toekomstige kansen op de arbeidsmarkt?

Preventieve effecten van werk op criminaliteit

Er zijn verschillende verklaringen voor de manier waarop werk crimineel gedrag kan verminderen of doen stoppen. Werk geeft inkomsten, houdt potentiële daders van de straat en brengt controle of afkeuring door collega's met zich mee. Op termijn is een vaste baan een investering in een prettiger leven: het geeft extra verantwoordelijkheden en kan leiden tot een bepaalde mate van 'volwassenheid'. Vooral binnen de *levensloopcriminologie* is veel aandacht voor de manier waarop werk, naast belangrijke gebeurtenissen als trouwen en kinderen krijgen, crimineel gedrag kan verminderen of doen stoppen.

* Dr. Victor van der Geest is universitair docent bij de sectie criminologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) en onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR). Hij promoveerde afgelopen mei op het proefschrift *Working their way into adulthood*. Voor dit onderzoek, waarop dit artikel is gebaseerd, volgde hij een groep van 270 jongens in de leeftijd van 12 tot 32 jaar, die begin jaren negentig behandeld werden in een justitiële jeugdinrichting.

Het onderzoek naar deze verklaringen werd begin jaren negentig op de kaart gezet door twee Amerikaanse onderzoekers, Sampson en Laub (1993). Zij ontwikkelden een theorie waarin de binding tussen het individu en zijn of haar veranderende sociale omgeving centraal staat. Een sterke binding met het werk zorgt ervoor dat de sociale controle op de werkvloer geleidelijk aan onderdeel wordt van het zelfbeeld. Vooral de toename in verantwoordelijkheden, groeiend zelfvertrouwen en tevredenheid bevorderen dit proces en vergroten wat in de literatuur wordt aangeduid als het *sociaal kapitaal* van een persoon. Naarmate een baan belangrijker wordt voor een persoon, vergroot dit ook de risico's van criminaliteit – er komt immers meer op het spel te staan dan alleen een inkomstenbron.

Schadelijke effecten van criminaliteit op werk

Een zwakke binding kan daarentegen juist leiden tot *doorgaan* met criminaliteit. De negatieve gevolgen van criminaliteit, zoals een strafblad of detentie, kunnen het vinden van werk in toenemende mate blokkeren en leiden tot een negatieve spiraal. Werk kan dus leiden tot een afname in criminaliteit, maar omgedraaid kunnen de gevolgen van criminaliteit het vinden van werk ernstig belemmeren.

De relatie tussen werk en criminaliteit is dus complex. Vooral detentie heeft, behalve directe gevolgen voor de sociale leefomgeving van een individu (school, werk en relaties), een negatief effect op de mogelijkheden om in de toekomst aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. De werk- en inkomenssituaties van ex-gedetineerden zijn over het algemeen slecht. Gedetineerden die hun baan verloren hebben door detentie kunnen in de regel niet terugkeren bij dezelfde werkgever en het ontbreekt deze groep vaak aan goede referenties of informele sociale netwerken die helpen bij het vinden van nieuw werk. Daarbij is de algemene veronderstelling dat een strafblad stigmatiserend werkt. Een sollicitant met strafblad (bijvoorbeeld aan het licht gekomen door een verklaring omtrent gedrag) kan door een werkgever worden beoordeeld als onbetrouwbaar. De kans op een baan is in dat geval een stuk kleiner.

Hoogrisicogroepen

Onderzoek naar jongeren die al op jonge leeftijd delicten plegen en bovendien een slechte uitgangspositie op de arbeidsmarkt hebben, is van groot belang. Juist zij hebben in de regel weinig opleiding, ze zijn vaker werkloos of actief in laaggekwalificeerde banen, en bovenal hebben ze een strafblad of detentieverleden. Hoewel de realiteit weerbarstig kan zijn als het gaat om het aan het werk helpen en houden van deze moeilijk inzetbare groepen, zijn juist deze groepen interessant met het oog op interventies. Desalniettemin is er weinig bekend over de mate waarin zij beschermd worden door werk, of beschadigd worden door hun strafblad. Empirisch onderzoek hiernaar is schaars, vaak uitgevoerd in Amerikaanse settings, en meestal gebaseerd op oude cohorten.

Het proefschrift *Working their way into adulthood* beoogt daarom inzicht te geven in de relatie tussen criminaliteit en werk in een groep justitieel behandelde mannen. Op gemiddeld 15-jarige leeftijd werden zij vanwege ernstig probleemgedrag, waaronder vaak delinquentie, in een justitiële jeugdinrichting (JJI) geplaatst. In het onderzoek is gekeken naar persoonlijkheids- en achtergrondkenmerken gemeten in de vroege adolescentie, naar werk in de jongvolwassenheid en naar delicten over de levensloop tot gemiddeld 32-jarige leeftijd.

Methode

De steekproef voor deze studie bestaat uit jongens – inmiddels mannen – die tussen 1989 en 1996 werden behandeld in een JJI. Slechts van vier jongens kon het dossier niet worden teruggevonden, waarmee de steekproef een vrijwel compleet uitstroomcohort is van in totaal 270 jongens. Uit de behandeldossiers¹ is een groot aantal variabelen gescoord, die betrekking hebben op *persoon(lijkheid)s-, achtergrond- en gezinskenmerken*. De dossiers zijn blind gescoord, dus voordat informatie over delinquentie en werk beschikbaar kwam. Voor de analyses in dit artikel is een selectie gemaakt van

1 De dossiers bestaan uit verslagen van persoonlijkheidsonderzoeken, verslagen van de Raad voor de Kinderbescherming, psychologische tests, behandelplannen, behandel-evaluaties en halfjaarlijkse voortgangsverslagen van een multidisciplinair team.

variabelen die zowel samenhangen met werk als met delinquentie, om zo uit te sluiten dat de gevonden effecten tussen werk en criminaliteit verklaard worden door vroeggemeten verschillen tussen personen (bijvoorbeeld, voor een persoon met autoriteitsproblemen kan – al bij voorbaat – de kans op (vast) werk lager zijn en het risico op criminaliteit hoger).

Delinquentie is gebaseerd op *geregistreeerde justitiecontacten* (de justitiële documentatie, het JDS). Feiten waarvoor de persoon was vrijgesproken of die in een technisch sepot of andere technische uitspraak eindigden, werden niet meegeteld. Voor de jongens – behalve voor vijf jongens die relatief jong zijn overleden – is informatie over geregistreeerde delinquentie aanwezig van 12- tot gemiddeld 32-jarige leeftijd. Aanvullend werden detentiegegevens verzameld in het Centraal Penitentiair Archief van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Werk is gebaseerd op *geregistreeerde loondienstverbanden* (SUWINET) van 18 tot 32 jaar. Deze gegevens – aangevuld met informatie over personen met een eigen bedrijf (KvK Bedrijvenregister) – werden verzameld bij de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) werden gebruikt om te controleren voor overlijden (N=14) of emigratie (N=3), om zo te voorkomen dat personen ten onrechte zouden worden aangemerkt als ‘gestopt’ met criminaliteit.

De gegevens zijn gecombineerd in een dataset waarin iedere persoon scores heeft voor elk leeftijdsjaar dat hij geobserveerd is. Zo kunnen *tijdsvariërende* variabelen, zoals het aantal veroordelingen, detentie en werk, in verschillende jaren verschillende waarden aannemen. Dossiervariabelen zijn alleen in de adolescentie gemeten en zijn als controlevariabelen meegenomen in de vorm van *stabiele* risicofactoren.

De *analyses* bestaan grofweg uit twee onderdelen. In de eerste stap is met behulp van het *group based trajectory model* (Nagin, 2005) gekeken of er homogene subgroepen te onderscheiden zijn, die een verschillende *criminele carrière* hebben (deze subgroepen zijn beschreven in Van der Geest e.a., 2007). Vervolgens is binnen die subgroepen individuen het effect geschat van werk op criminaliteit. In de tweede stap zijn de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen als het ware omgedraaid. Er is, opnieuw met behulp van het *group based trajectory model*, gekeken of er homogene subgroepen te onderscheiden zijn die een verschillende *werkcarrière* hebben.

Vervolgens is binnen deze werk-subgroepen het effect geschat van detentie, of een veroordeling, op de individuele kans op werk. In de analyses is gecontroleerd voor het zogenoemde incapacitatie-effect – de afname in delinquentie doordat iemand in een bepaalde periode gedetineerd is (en dus simpelweg minder delicten *kon* plegen). De gebruikte correctie is ook toegepast op werk.

Beschrijving van achtergrondproblematiek en recidive

De meeste jongens hadden bij instroom te maken met meervoudige problematiek en achtergronden die gekenmerkt werden door overwegend moeilijke thuissituaties en familieachtergronden. Uit intakeverslagen en behandeldossiers komt het beeld naar voren van impulsieve, hoogneurotische jongens met een laag zelfbeeld. De meerderheid vertoonde antisociaal gedrag of had problemen met agressie en autoriteit. De sociale vaardigheden werden in veel gevallen beoordeeld als inadequaar en er waren problemen op verschillende domeinen: op school, met leeftijdgenoten en thuis. Het gemiddelde intelligentieniveau lag onder het normatieve gemiddelde en het grootste deel van de jongens volgde een lts- of vbo-opleiding. Bijna twee derde was veroordeeld voor een ernstig² delict en ruim een vijfde was veroordeeld voor een geweldsdelict. Met andere woorden, de groep werd gekenmerkt door individuele en sociale problemen, in combinatie met delinquent gedrag in de adolescentie.

De recidive na uitstroom uit de justitiële jeugdinrichting is hoog. Zes van de zeven jongens (86%) worden veroordeeld voor enig delict, driekwart (76%) voor een ernstig delict en de helft voor minimaal één geweldsdelict. De helft van de totale steekproef (47%) wordt na uitstroom veroordeeld voor vier of meer delicten en kwalificeert daarmee als 'hoogfrequente dader'. Drie vijfde (62%) krijgt op enig moment een gevangenisstraf opgelegd. Ondanks het feit dat een zeer groot deel van deze jongens ernstig recidiveert, laten de

2 Tot ernstige delicten behoren geweldsdelicten, vermogensdelicten, drugsdelicten, 'gemeengevaarlijke' delicten (waaronder brandstichting) en delicten uit de Wet wapen en munitie. Delicten die niet als ernstig werden meegerekend, zijn o.a. vernieling, openbare-orde delicten, delicten binnen de Wegenverkeerswet en milieudelicten.

resultaten op langere termijn zien dat de meerderheid van de groep rond het 30ste jaar weinig tot geen delicten meer pleegt.

Criminele carrières

Om een beter beeld te krijgen van het verloop van delinquentie en wie er uiteindelijk stoppen, wie juist doorgaan, en welke factoren daarbij een rol spelen, is eerst gekeken naar de individuele ontwikkelingspaden van delinquent gedrag van 12 tot 32 jaar. Deze *criminele carrières* laten opvallend veel variatie zien in termen van frequentie, ernst en persistentie. Anders dan verwacht lijkt een groot deel van de onderzoeksgroep binnen afzienbare tijd weer 'op zijn pootjes terecht te komen' (althans wat delinquentie betreft). Bovendien hebben subgroepen met een verschillend ontwikkelingspad ook verschillende persoons- en achtergrondprofielen (voor een uitgebreide beschrijving, zie Van der Geest e.a., 2007). Dit komt overeen met typologische theorieën (Moffitt, 1993) die veronderstellen dat er niet één algemene verklaring is voor het verloop van ontwikkelingspaden van delinquent gedrag, maar dat de etiologie per ontwikkelingspad verschilt. Overigens is – anders dan in deze theorieën – het aandeel geweldsdelicten ten opzichte van het aantal vermogensdelicten relatief klein binnen de persistente dadergroepen. In de meeste trajectgroepen neemt het gemiddelde aantal geweldsdelicten, net als het gemiddelde aantal vermogensdelicten, na verloop van tijd iets af. Een subgroep laatstartende daders pleegt gemiddeld en relatief het hoogste aantal delicten. Over de gehele carrière van de gemiddelde laatstartende dader is een op de vijf delicten een geweldsdelict.

Daders op de laagactieve ontwikkelingspaden worden vooral gekenmerkt door goede sociale vaardigheden, het daaraan gerelateerde positieve contact met leeftijdgenoten en een goede gewetensontwikkeling. Het profiel van daders op de hoogactieve ontwikkelingspaden toont daarentegen veel negatieve gezins- en omgevingsinvloeden. De late starters vertonen een profiel dat het duidelijkst van andere subgroepen wordt onderscheiden: zij worden gekarakteriseerd door ADHD, gecombineerde psychopathologie en fors alcoholgebruik in de vroege adolescentie. Hoewel deze vroeggemeten kenmerken van belang zijn in het verklaren van verschillen in deze groep jongeren, laten de resultaten zien dat deze

factoren niet voldoende zijn om de langetermijnontwikkeling van delinquent gedrag volledig te begrijpen. De afname in de frequentie van delinquentie rond 30-jarige leeftijd, zelfs bij de hoogfrequente daders, doet vermoeden dat er ook latere factoren van invloed zijn op het verloop.

Werk als beschermende factor

Om inzicht te krijgen in deze factoren is daarom gekeken naar het effect van werk op (ernstige) delinquentie. Een beschrijving van de werkcarrières laat allereerst zien dat er veel instabiliteit in deze hoogrisicogroep is: er zijn relatief veel baanveranderingen en perioden van werkloosheid. Bij vergelijking tussen personen met een verschillende criminele carrière valt op dat ook de werkparticipatie verschilt. De gemiddelde werkparticipatie in de groep mannen die al snel na de adolescentie stopt met het plegen van delicten ligt hoger dan in de andere dadergroepen en volgt zelfs een bijna leeftijdsconforme ontwikkeling. In de meer actieve dadergroepen die tussen hun 20ste en 30ste stoppen (samen een derde van de steekproef), is werkparticipatie beneden gemiddeld – rond de 70% vindt op enig moment werk. De daders die na hun 30ste persisteren hebben het minst gunstige arbeidsperspectief. Gegeven hun zeer problematische achtergronden en hoogactieve criminele carrières is het niet geheel verrassend dat juist zij overal lage arbeidsparticipatie laten zien – naarmate de leeftijd toeneemt, is daarin zelfs een dalende trend te zien. Gegeven deze ‘heterogeniteit’ tussen subgroepen is het effect van werk op delinquentie *binnen* de verschillende subgroepen geanalyseerd.

De resultaten laten zien dat de persoons- en achtergrondfactoren die deels criminaliteit verklaren, deels ook verschillen in werkparticipatie verklaren. Boven op dit zogenoemde selectie-effect is er nog steeds een effect van werk op delinquentie. Dit betekent dat – gegeven de verschillen tussen personen – het hebben van werk verband houdt met een afname in delinquentie. In tegenstelling tot de verwachting dat dit effect geleidelijk toeneemt (en gepaard gaat met een langetermijninvestering), laten de resultaten alleen een direct effect zien van werk op delinquentie. Delinquentie neemt alleen af in het jaar waarin gewerkt wordt. De afwezigheid van een langetermijneffect is mogelijk het gevolg van het relatief kleine

aantal mannen dat langer dan twee jaar achtereen werk heeft. Vervolgens is het hebben van werk uitgesplitst naar *regulier werk* – waarbij het een dienstverband direct met de werkgever betreft – en *uitzendwerk*. Beide variabelen zijn meegenomen in een gezamenlijk model. Hoewel werk, ongeacht het soort werk, een negatief en direct effect heeft op delinquentie, is het effect van regulier werk sterker dan het effect van uitzendwerk. Dit is conform het idee dat de kwaliteit van werk, eventuele doorgroeikansen en de mate van informele sociale controle op de werkvloer belangrijke condities zijn voor het beschermende effect van werk op criminaliteit. De resultaten voor de meer persistente dadergroepen zijn complexer: alleen uitzendwerk heeft een negatief effect op delinquentie, wat in deze subgroepen met relatief veel justitiecontacten mogelijk is toe te schrijven aan werktoeleidingstrajecten. De effecten van werk op delinquentie lijken daarmee minder eenduidig dan wat op basis van de literatuur verwacht zou worden.

Werkcarrières

Zoals eerder genoemd, is de relatie tussen werk en criminaliteit wederkerig. Met andere woorden, mensen met werk hebben een verlaagde kans op delinquentie, en omgedraaid, mensen met veroordelingen of een detentieverleden hebben minder kans op werk. Om dit tweede deel – de gevolgen van delinquentie voor werk – te onderzoeken is de vraag dus als het ware ‘gespiegeld’. De afhankelijke variabele is nu niet de criminele carrière, maar de werkcarrière; en binnen die werkcarrières is zowel gekeken naar het effect van veroordelingen op werk als naar het effect van detentie op werk. Detentie is met name interessant omdat zij behalve directe gevolgen op de sociale leefomgeving van een persoon (school, werk en relaties) ook effect heeft op de mogelijkheden om in de toekomst opnieuw aansluiting op de arbeidsmarkt te vinden. De bevindingen maken allereerst duidelijk dat de uitgangspositie op de arbeidsmarkt slecht is in deze groep: het opleidingsniveau is laag, de perspectieven na uitstroom uit de justitiële jeugdinrichting zijn beperkt en de meeste respondenten hebben een strafblad. Tussen de 18 en 32 jaar heeft bijna negen op de tien mannen op enig moment werk. Dit lijkt hoog, maar de werkcarrières worden veelvuldig onderbroken door perioden van werkloosheid en de gemiddelde

contractduur is minder dan een halfjaar. De jaarlijkse werkparticipatie ligt vanaf 25-jarige leeftijd rond de 60% (fors lager dan het landelijk gemiddelde van 90%; CBS, 2008); minder dan de helft van de werkende mannen is het *volledige jaar* in dienst. De werkparticipatie is dus laag en er is veel instabiliteit in de werkcarrières.

Vier trajecten

De verschillende werkcarrières zijn samen te vatten in vier trajecten. Het eerste en tweede werktraject zijn tamelijk uniform in de zin dat ze allebei een opwaartse ontwikkeling in werkdeelname beschrijven, die in de ene groep iets eerder (rond het 20ste jaar) en in de andere groep iets later inzet (rond het 24ste jaar). De kans op werk en de gemiddelde duur van de arbeidscontracten zijn in beide groepen relatief hoog. In het derde en vierde werktraject is werk hooguit tijdelijk. Mannen in de derde groep vinden wel werk, maar missen uiteindelijk de boot; mannen in de vierde groep zijn chronisch werkloos. Het percentage gedetineerden is in deze twee subgroepen het hoogst.

De verschillende werkcarrières laten dus opnieuw – net als de criminele carrières – veel variatie zien. Vanuit de verwachting dat deze hoogrisicogroep – met de beperkte ‘bagage’ die zij hebben – alleen actief zou zijn aan de onderkant van de arbeidsmarkt, is het opvallend dat in totaal drie op de vijf mannen wél een succesvolle transitie naar werk lijken te maken. Dit zijn de mannen die gemiddeld gunstiger scores op persoonskenmerken, zoals intelligentie, opleiding en sociale vaardigheden. Toch verklaren deze verschillen in *stabiele* factoren maar een klein deel van de variatie – en met name de vele onderbrekingen – in werkparticipatie tussen 18 en 32 jaar. Vooral de problemen met het vasthouden en – binnen sommige werktrajecten – het opnieuw vinden van werk doen vermoeden dat ook hier latere factoren van invloed zijn op het verloop.

Een strafblad of detentie als risicofactor

Om een beter beeld te krijgen van de verschillende factoren die een rol spelen bij de kans op werk, is het effect van detentie en veroordelingen op werk *binnen* de verschillende werktrajecten geanalyseerd. De resultaten laten zien dat veroordelingen leiden tot een afname

in de kans op werk in het jaar erna – ongeacht persoons- of achtergrondkenmerken, en ongeacht de werkcarrière die iemand volgt. Boven op dit effect van veroordelingen leidt detentie tot een nog sterkere afname in de werkkansen (70%), maar alleen in de groep mannen die al op relatief vroege leeftijd (rond het 20ste jaar) de transitie naar werk maakt. Dit schadelijke effect is weliswaar tijdelijk (tot twee jaar na detentie), maar is in lijn met het idee dat detentie de eerdere werkervaring of opgebouwde sociale netwerken voor een deel tenietdoet en het opdoen van nieuwe vaardigheden belemmert. Het zijn vooral de mannen die voorafgaand aan detentie al wat werkervaring hebben opgebouwd, die na detentie meer moeite hebben met het vinden van werk (ten opzichte van andere mannen met dezelfde werkervaring). Tegelijk kan dit een reden zijn waarom het effect niet in andere groepen werd gevonden. Als de kans op werk namelijk al vóór detentie heel laag was, kan het slechte perspectief na uitstroom niet aan detentie worden toegeschreven.

Tot slot is er gekeken of de leeftijd waarop de eerste detentie is opgelegd van invloed is op de latere werkcarrière. Hoewel de verwachting is dat detentie vooral op jonge leeftijd – bijvoorbeeld via opleiding – schadelijk is voor de toekomst (althans wat betreft werk), werd er geen effect gevonden van leeftijd. Dit lijkt verrassend, maar is in deze hoogrisicogroep misschien ook wel begrijpelijk. Alle jongens werden immers behandeld in een justitiële jeugdinrichting en tegen die achtergrond is de leeftijd waarop detentie in de volwassenheid wordt opgelegd wellicht minder belangrijk dan in een groep die niet justitieel is behandeld.

Conclusie

In dit onderzoek werd de ontwikkeling van criminaliteit en werk over de levensloop in een groep hoogrisicomannen in kaart gebracht. Er werd gekeken naar persoonskenmerken in de (vroege) adolescentie, het hebben van werk in de jongvolwassenheid en de ontwikkeling van delinquent gedrag over de levensloop. De resultaten weerspreken voor een belangrijk deel de opvatting dat de effecten van werk op delinquentie, en omgedraaid de gevolgen van delinquentie voor werk, volledig verklaard worden door *stabiele* – of in elk geval vroeggemeten – verschillen tussen personen. Het speelt zeker een rol dat mannen met een hoog risico op criminaliteit

bepaalde kenmerken hebben waardoor zij een grotere kans hebben om werkloos te worden. Maar deze verschillen tussen personen lijken slechts een deel van de verklaring te vormen. De resultaten laten zien dat, boven op het effect van persoonskenmerken, vooral regulier werk leidt tot een afname in delinquentie, en omgedraaid, veroordelingen (en voor een deel van de mannen detentie) leiden tot een afname in de werkkansen.

De resultaten ten aanzien van het effect van werk op criminaliteit veronderstellen vooral een *direct* effect: mogelijk leidt de verandering in dagelijkse routine, en/of de inkomsten verkregen uit werk, tot een afname in delinquentie. Daarentegen wordt het geleidelijke effect dat centraal staat in de *levenslooptheorie* (Laub en Sampson, 2003) – dat werk vooral een investering is in een prettiger leven – slechts ten dele bevestigd. Enerzijds leidt regulier werk (betere vooruitzichten; mogelijk ook een hoger salaris) tot een grotere afname in kans op delinquentie dan uitzendwerk, maar alleen bij de persistente dadergroepen blijkt dit niet het geval. Anderzijds neemt de kans op criminaliteit niet verder af naarmate men langer ergens in dienst is. Dit laatste lijkt vooral een gevolg van de over het algemeen instabiele werkcarrières in deze groep, die veelvuldig onderbroken worden door perioden van werkloosheid. Het beeld dat persistente daders slechts beperkt in staat zijn om te profiteren van werk, en ook dat het vinden van werk in vrijwel de gehele onderzochte hoogrisicogroep gepaard gaat met *ups* en *downs*, komt in grote lijnen overeen met Moffitts (1993) verwachting ten aanzien van persistente daders. De ontwikkelingstrajecten van delinquent gedrag zijn echter minder persistent.

Hoewel de *levenslooptheorie* vooral de mogelijkheid van keerpunten in de criminele carrière benadrukt, verklaart deze ook hoe delinquentie kan leiden tot een negatieve spiraal – men kan als het ware ‘verstrikt’ raken in een criminele carrière: veroordelingen, en in belangrijke mate detentie, vergroten de afstand tot de arbeidsmarkt en kunnen het vinden van werk blokkeren. Het stigma van de ex-delinquent speelt daarbij misschien een rol. Toch vallen twee zaken op in de bevindingen. Ten eerste blijkt het negatieve effect van detentie voor deze groep mannen slechts van korte duur te zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat gevangenisstraffen in Nederlands relatief kort en daarmee minder schadelijk zijn voor werkkansen. Ten tweede heeft detentie binnen de groep incidenteel werkenden en chronische werklozen geen effect op werk. Een eerste

verklaring daarvoor is dat deze mannen, gekenmerkt door hun ongunstige arbeidsperspectief (lage intelligentie, lage geschooldheid, beperkte sociale vaardigheden, autoriteitsproblemen), zijn aangewezen op tijdelijke en laaggeschoolde banen, waardoor ze nauwelijks betekenisvolle werkervaring opdoen (wat de kans op beter werk zou kunnen vergroten). Een tweede verklaring, met name voor de scherpe tegenstelling tussen de werkende en chronisch werkloze mannen, wordt in de literatuur aangeduid als heterotypische continuïteit. Daarmee wordt bedoeld dat een van de mogelijke oorzaken van het niet kunnen vasthouden van werk is dat er herhaaldelijk problemen ontstaan die het gevolg zijn van persoonsgebonden factoren, zoals gebrek aan motivatie, criminaliteit op het werk of een drugsverslaving. Om deze verklaringen te kunnen toetsen is echter meer onderzoek nodig.

Implicaties

De bevindingen hebben tot slot een aantal praktische implicaties. Hoewel het onderzoek niet is opgezet om de behandeling van jongens in een justitiële jeugdinrichting te evalueren, kunnen de bevindingen van belang zijn voor interventies. Ten eerste, opleidingsniveau en werkparticipatie zijn in deze studie benedengemiddeld. Behalve het interveniëren op vroeggemeten risicofactoren lijkt daarom vooral het investeren in opleiding en werkervaring belangrijk voor deze hoogrisicjongeren. Gezien de zwakke startpositie die zij innemen in de maatschappij, is het het overwegen waard om nog nadrukkelijker in te zetten op het behalen van diploma's, zodat zij met hun zwakke en moeilijke uitgangspositie in de maatschappij dat steuntje in de rug in elk geval mee hebben. Ten tweede, het beschermende effect van werk op delinquentie is consistent en het sterkst voor regulier werk. Dat dient direct te worden genuanceerd, in die zin dat hoewel de meeste mannen minimaal één keer werk hebben, slechts een klein deel in staat is om het werk ook vast te houden. Enerzijds is dit het gevolg van obstakels, veroorzaakt door (veroordelingen en) detentie, anderzijds lijkt deze bevinding erop te wijzen dat interventies voor dit soort hoogrisicomannen niet alleen zouden moeten inzetten op het vinden van werk, maar vooral ook op het behouden van werk.

Literatuur

CBS

Arbeidsparticipatie in Nederland behoort tot de top van de EU

Den Haag, 2008

www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/eu/publicaties/archief/2009/2009-2819-wm.htm

Geest, V. van der, C.C.J.H.

Bijleveld e.a.

Ontwikkelingspaden van delinquent gedrag bij hoog-risicjongeren

Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 49, 2007, p. 351-369

Laub, J.H., R.J. Sampson

Shared beginnings, divergent lives: Delinquent boys to age 70

Cambridge (MA), Harvard University Press, 2003

Moffitt, T.E.

Life-course-persistent and adolescence-limited anti-social behavior: A developmental taxonomy

Psychological Review, jrg. 100, 1993, p. 674-701

Nagin, D.

Group-based modeling of development

Cambridge (MA), Harvard University Press, 2005

Sampson, R.J., J.H. Laub

Crime in the making: Pathways and turning points through life

Cambridge (MA), Harvard University Press, 1993